

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang IX, Nr. 329

Parasjat Tetsawee

13/14 Adar 5770
26/28 februari 2009

Donderdag is de vastendag van Ester en zondag is het Poeriem

Overzicht Tetsawee

Hasjem zegt tegen Mosjé dat hij het Joodse volk de opdracht moet geven om zuivere olijfolie te bereiden voor de *menora* in het *Misjkan* (Tent der samenkomst). Hij zegt ook tegen Mosjé dat hij moet zorgen voor de *bigdei kehoena* (de priesterkleden): een *choosjen* – borstschild –, een *efod* – een soort schort –, een schoudermantel, een onderkleed met ingeweven vakjes, een tulband en een gordel, een voorhoofdsplaat en een linnen broek. Wanneer dat klaar is moet Mosjé gedurende zeven dagen een ceremonie uitvoeren om Aharon en zijn zonen in te wijden. Dit houdt in het brengen van offers, de aankleding van Aharon en diens zonen in hun speciale kleden en de zalving van Aharon met de speciale zalvingolie. Hasjem beveelt dat iedere ochtend en middag een schaap geofferd moet worden op het altaar in het *Misjkan*. Dit offer moet begeleid worden door een meel-offer en plengoffers met wijn en olie. Hasjem geeft opdracht dat er een altaar voor de reukoffers gemaakt moet worden van acaciahout, bekleed met goud. Aharon en zijn nakomelingen moeten iedere dag op dit altaar reukwerk verbranden.

HOOGTEPUNTEN VAN DE HAFTARA

Haftara Parasjat Zachor (I Sjmoeël 15:1-34, Asjkenaziem beginnen bij vers 2)

Door Reuben Ebrahimoff

Korte samenvatting van de Haftara

De Profeet Sjmoeël geeft aan Koning Sjael een G-delijke bevel door om het volk van de Amalekieten uit te roeien en om al hun bezittingen te vernietigen. Koning Sjael voert het gebod maar gedeeltelijk uit. Hij heeft zijn twijfels en laat de koning van de Amalakiëten, Agag, in leven en diens veestapel grotendeels intact. Hasjem beslist dat voor deze ongehoorzaamheid Sjael gestraft zal worden: hij moet sterven. De Profeet Sjmoeël verwijt Sjael diens gedrag en zegt hem dat Hasjem het Koningschap van Sjael heeft afgenomen en het zal geven aan iemand anders, niet een van zijn eigen nakomelingen. Tot slot doodt Sjmoeël eigenhandig de Amalekieten-Koning Agag.

Het verband tussen de Haftara en de parasja

Als *maftier* wordt deze week de afdeling van Amalek gelezen, hoe die Israël aanviel bij hun uittocht uit Egypte. In de Haftara wordt Amalek daarvoor gestraft.

De moraal van het verhaal

De meeste Joden doen veel mitswot correct, maar bijna iedereen heeft wel een mitswa, waarvan hij zegt: „Wacht even, ik doe al zoveel goede mitswot, deze mitswa hoeft ik niet te doen, die doe ik wel op mijn manier,” daarmee Hasjems nadrukkelijke opdracht negerend, net zoals Sjael dacht: „Ik voer die opdracht van Hasjem wel op mijn manier uit.” Laat iedereen eens nadenken wat zijn eigen mitswa is die hij op zijn eigen manier (of helemaal niet) doet: *Lasjon Hara* – roddel? Kosjer eten buitens huis? Autorijden op Sjabbat? *Taharat misjpacha*? Een klein lichtje aansteken op Sjabbat? Laat ieder bij zichzelf nagaan wat hij kan verbeteren, beetje bij beetje. Hasjem zal de inspanning merken en zeker helpen.

Chassidische wijsheid

„Als iemand zegt: ‘Ik heb hard gewerkt en ik heb gevonden,’ geloof hem dan” (Talmud *Megilla* 6b).
Dat betekent: je kunt geloof vinden als je in Tora gewerkt hebt.

Rabbi Menachem Mendel van Kotzk

Inzicht in Parasjat Tetsawee 5770

„En je zult de Israëlieten opdracht geven...”

In de vorige hoofdstukken stond er steeds dat Hasjem tegen Mosjé sprak en hem opdrachten gaf om de geboden van Hasjem door te geven aan de Israëlieten. Waarom wordt hier Mosjé niet genoemd? Echter, Mosjé overleed op de zevende dag van Adar en dat valt gewoonlijk in de week waarop deze parasja gelezen wordt. Daarom wordt zijn naam hier niet genoemd.

Volgens Rabbi Chanina bar Papa (in Sota 13b) was Mosjé geboren in een schrikkeljaar, in de eerste maand Adar. En daar hij precies 120 jaar oud werd en dus stierf op dezelfde dag als zijn geboorte, kunnen we concluderen dat hij stierf op 7 Adar I.

Een andere verklaring: na de zonde van het gouden kalf dreigde G-d het Joodse volk uit te roeien. Mosjé pleitte toen voor zijn volk en zei: „Als U niet kunt vergeven, schrap mij dan uit het boek *asjèr katavta* – dat u geschreven heeft” G-d antwoordde hem: „Hem, die tegen Mij gezondigd heeft, zal Ik uit Mijn boek schrappen.” Er was dus geen reden om de naam van Mosjé uit de Tora te schrappen. Maar een *tsaddiek* moet heel voorzichtig zijn met wat hij zegt, want er blijft altijd een spoor van waarheid in zijn woorden zitten en daarom werd in deze parasja zijn naam geschrapt.

Maar waarom speciaal in deze parasjat Tetsawee? In plaats van „*asjèr katavta* – dat u geschreven heeft” had Mosjé ook kunnen zeggen: „*sjèkatavta*” hetgeen in het Hebreeuws ook betekent: „dat u geschreven heeft.” Het extra en dus overbodige woordje *asjèr* heeft in het Hebreeuws dezelfde getalswaarde als het woord *tetsawee*, namelijk 501. Vandaar.

Nog een andere verklaring: Nadat de Joden met het gouden kalf gezondigd hadden, weigerde Hasjem nog langer het volk te leiden en zei Hij: „In het vervolg zal *malachi* – Mijn engel – voor je uitgaan.” Hasjem wilde dat de engel Michael samen met Mosjé het volk zou leiden, maar Mosjé weigerde de engel en drong erop aan dat G-d Zelf het Joodse volk zou begeleiden. Het woord *malachi* heeft in het Hebreeuws de waarde van 101. En parasjat Tetsawee telt 101 verzen. Er is dus in de parasja een aanwijzing te vinden dat het volk Israël daar geleid werd door de engel Michael (door de letters van het woord *malachi* – ‘mijn engel’ [מלאכי] te verwisselen, krijgt men מיכאל – Michael). En dus was daar geen plaats voor Mosjé, want hij weigerde met Michael samen te gaan.

(Uit: *Vedibarta bam*)

„Zuivere, uitgeperste olijfolie...” (27:20)

Rasji verklaart dat alleen de olie die uit olijven *geperst* was, acceptabel was voor de Menora, maar dat voor de meeloffers de olie van de fijn gestoten olijven ook geschikt was. De olijfolie werd vroeger in drie stadia verkregen. Eerst werden de olijven uitgeknepen, daarna werden ze in een mortier fijn gestoten en ten slotte werd de laatste druppel eruit geperst in een olijfpers. *Rasji* zegt dat alleen de eerste druppel die er bij het uitknijpen uitkwam, geschikt was voor de Menora, omdat daar geen sediment in zat, maar dat bij de verdere bewerking van de olijven, er sediment in de olie terecht kwam. Dat sediment moest verwijderd worden om zuivere brandolie te krijgen. Maar voor de Menora was alleen olie geschikt die nooit enige verontreiniging bevat had.

De Menora symboliseert de wijsheid van Tora en van de Geleerden die doordrenkt zijn met die wijsheid, de leraren en leiders die het volk de weg van Tora wijzen. Net zoals de olie voor de Menora nimmer verontreinigd mag zijn geweest met sediment, zo ook moeten de leiders van een heilig volk vlekkeloos rein zijn, mensen op wie nimmer enige verdenking gerust heeft. Want als een leider ooit iets twijfelachtigs gedaan heeft, dan zal, zelfs als hij later volledig wordt vrijgesproken en volstrekt onschuldig wordt verklaard, er altijd ruimte blijven voor vrees dat de mensen zich zijn moeilijkheden en beschuldigingen zullen blijven herinneren, in plaats van zijn onschuld en vrijspraak.

(*Rav Moshe Feinstein zl.*)

„Aharon, je broer... en zijn zonen...”

De vier zonen van Aharon worden bij name genoemd, want alleen zij en Aharon werden tot kohaniem gewijd en hun kinderen die daarna geboren zouden worden, zouden automatisch ook kohaniem zijn. Echter, Pinchas was toen reeds geboren en wordt hier niet gewijd. Hij werd pas later (in Bamidbar 25:13) om zijn eigen verdiensten tot priester gewijd.

De heldhaftigheid van Esther

door Rabbi Ari Kahn

Ik heb altijd last gehad van de rol van Esther zoals deze wordt gepresenteerd in het boek Esther.

Ons wordt verteld dat Esther als koningin werd geselecteerd na een schoonheidswedstrijd, gerund door heidenen en afgodendienaren. Natuurlijk werd Esther genomen tegen haar wil, zoals de verzen vertellen en zoals de Talmoed benadrukt. Niettemin, waarom heeft Esther geen martelaarschap verkozen boven het leven in het paleis of harem?

Deze vraag wordt nog pijnlijker als we ons de Talmoed-leer herinneren dat de Eerste Tempel werd verwoest door ongebreideld handelingen van moord, afgoderij, en seksuele immoraliteit.

Het verhaal van Esther vindt minder dan een eeuw na de verwoesting van de Tempel plaats. Het argument had kunnen worden gemaakt dat als zij haar leven had opgegeven, door niet te bezwijken voor de seksuele immoraliteit van de schoonheidswedstrijd, dat misschien kon hebben geleid tot enige vorm van correctie voor de gevallen Tempel.

Maar op advies van Mordechai werd ze aangemoedigd om deel te nemen als een passief slachtoffer. Het enige advies dat hij haar gaf, was om niet haar Joodse identiteit te onthullen.

Vanuit een legalistische Joods perspectief kunnen we Mordechai's instructies begrijpen: De Joodse wet erkent dat een slachtoffer van verkrachting niet verwacht wordt haar leven te geven, omdat ze beschouwd wordt als een passief slachtoffer, dat ongewild een van de drie hoofdwetten overtreedt. Aan de andere kant wordt een ontheiliging, zelfs van een kleine overtreding, indien algemeen bekend, een 'ontheiliging van Gods naam', en daarom zou ook martelaarschap geëist worden. Dit zou het aandringen van Mordechai verklaren, dat Esther haar afkomst moest verbergen, niet alleen voor de koning, maar ook voor de Joodse gemeenschap.

Maar het argument in het voordeel van het martelaarschap is fascinerend op een psychologisch niveau. De martelaar is respect verzekerd van zijn geloofsgenoten in deze wereld en van een verheven status in de Komende Wereld. Dit, gekoppeld aan een daad van verzet tegen de vijand, lijkt een te goede combinatie om te weerleggen. Toch staat Mordechai Esther deze handelwijze niet toe.

Later in het verhaal, wanneer de snode plannen van Haman bekend worden, instrueert Mordechai Esther naar de koning te gaan. Deze ongenode toegang tot de troon-kamer van een paranoïde despoot kan leiden tot haar dood, en zelfs Esther aarzelt. Maar misschien kunnen wij haar aarzeling op een ander niveau begrijpen. Als zij bereid is om vrijwillig te gaan, is ze niet langer passief. Haar status in de ogen van de Joodse wet zou worden omgevormd van die van slachtoffer naar die van deelneemster, en zij zou dan worden verplicht om haar leven te geven. Maar het voortbestaan van de gehele Joodse gemeenschap staat op het spel. Ze moet gaan.

De chassidische schrijver Rav Tzaddok van Lublin (*Takanat Hasjavien*, blz. 17) wijst erop dat als Esther de koning verleidt, zij haar aandeel zal verliezen in de Komende Wereld! Haar reactie op Mordechai's richtlijnen: „*Als ik verloren ben, dan ben ik verloren,*” verwijst op haar situatie. Net zoals ze haar leven zal kunnen verliezen in deze wereld, loopt ze het risico haar aandeel in de volgende te verliezen.

Rav Tzaddok benadrukt dat een persoon bereid moet zijn om „*G-d lief te hebben met geheel uw hart en heel uw ziel,*” zelfs als dat het opgeven van je ziel betekent. Dit is ware liefde voor G-d. Hoe ironisch! Als Esther haar leven had gegeven voordat zij een nacht in het paleis zou doorbrengen, dan zou ze als een martelaar een groot aandeel verdiend hebben in de Komende Wereld, maar nu dat ze haar lichaam geeft, moet ze de mogelijkheid onder ogen zien, dat haar ziel wordt uitgeroeid.

Een tragische figuur

Hoe meer we nadenken over Esther, hoe meer we de tragedie van haar leven op zijn waarde schatten. Als kind wees geworden, getrouwd, maar van haar man losgescheurd, gedwongen tot een leven van geheimhouding, gedistantieerd van haar volk.

In de Talmoed wordt Esther vergeleken met de *Ayelet hashachar*, de eerste straal van het ochtendlicht. De psalm van *Ayelet hashachar*, is Psalm 22, opgedragen aan haar:

„*Mijn Heer, mijn Heer, waarom hebt U mij verlaten? Waarom bent U zo ver van mij om te helpen, ondanks*

mijn geroep? Oh mijn G-d, roep ik overdag, maar U reageert niet, en in de nacht heb ik geen rust. Maar U bent Heilig, getroond door de lofzangen van Israël” (Psalm 22:2-4).

De Midrasj breidt op dit idee voort, en geeft een stem aan Esther:

„Mijn Heer, mijn Heer, waarom hebt U mij verlaten?” Mijn Heer, bij de [splitsing van] de zee, mijn Heer op Sinai, waarom hebt U mij verlaten? Waarom is de wet van de wereld veranderd voor mij? De wet van de moeders? Met betrekking tot onze moeder Sara, ze werd één nacht gevangen gehouden door de Farao en hij en zijn hele huishouden werden getroffen door een plaag ... maar ik ben al die jaren geplaatst in de schoot van deze slechte man, voor mij doet U geen wonderen. „Mijn Heer, mijn Heer, waarom hebt U mij verlaten?” (Midrasj Tehilliem Buber, 22:16)

In de tijd van Esther waren een aantal „regels” veranderd. De Goddelijke genade die gevoeld was sinds G-d tot Abraham had gesproken, was verdwenen. Het was een tijd waarin G-d was „verborgen.” Esther is niet gered door een wonder of een plaag. Esther is alleen gelaten. Ze beseft wat ze moet doen voor haar volk, en haar reactie is veelzeggend. Ze draagt Mordechai op het volk te verzamelen en te laten bidden en te vasten voor haar. Haar identiteit wordt daardoor bekend in de Joodse gemeenschap, maar op dit moment is dit niet langer een probleem: als ze bereid is om een deelnemer te worden, maakt het niet langer uit als de mensen weten wie zij is. Met het verlies van haar „passieve slachtoffer” status, veegt ze haar hoop voor een aandeel in de volgende wereld uit, ongeacht de publieke of particuliere aard van haar overtredingen. In feite kan haar plan niet slagen als het in het geheim wordt uitgevoerd: opdat het plan succesvol zal zijn, moet de Joodse gemeenschap zich samenvoegen.

Mordechai is enigszins verrast door haar suggestie om een vasten uit te roepen, zoals de Midrasj verklaart:

[Esther zei:] „En vast voor mij drie dagen, de 13e, 14e en 15e Nissan.” Mordechai zei tegen haar: „Maar de derde dag is Pesach!” Ze zei tegen hem: „Heilige man van Israël, als er geen Israël meer is, waarom hebben we dan Pesach nodig?”... En Mordechai ging en schafte (voor dat jaar) de eerste dag van Pesach af en maakte er een vastendag van. (Otsar Midrasjiem Eisenstein pagina 51)

Esther stond erop dat de mensen gedurende drie dagen zouden vasten voordat zij de kamer van de koning zou betreden. Pesach zou dat jaar niet gevierd worden, als om te zeggen dat wanneer het voortbestaan van de Joodse wereld op het spel staat en zij zelf op het punt staat haar aandeel in de Komende Wereld te verliezen, er geen plaats is voor een feestelijke viering van de vrijheid. Deze bron wijst op de ironie van de benarde positie van Esther en haar lot. Een volledig begrip van haar handelingen kan de diepte van de boodschap van haar verhaal onthullen.

Gemotiveerd door liefde

Esthers gedrag was ingegeven door pure liefde - voor G-d, en voor haar mede-Joden. Ondanks haar tragische omstandigheden, verloor ze niet haar geloof of hoop. De Midrasj vertelt ons dat toen ze zich tot G-d wendde, Esther benadrukte:

„Meester van het universum, U heeft mij drie geboden gegeven -- *nidda, challa*, en het aansteken van de kaarsen – en ook al ben ik in het huis van deze slechte man, heb ik nog niet een van deze voorschriften gebroken” (Midrasj Tehilliem Buber, 22:16)

Stel je de heldhaftigheid van Esther voor: ze zou zich voorbereiden op de systematische verkrachting op haar lichaam door naar het *mikwe*, het rituele bad te gaan. Haar lichaam werd genomen, maar haar ziel was intact en zuiver. Nu neemt ze het besluit dat zij die ziel ter wille van G-d en haar volk moet verontreinigen. Rav Tzaddok concludeert dat Esther haar aandeel in de Komende wereld niet verloor, omdat wat ze deed een „zonde ter wille van de Hemel” was. De Talmoed leert dat een zonde uitgevoerd omwille van de Hemel groter is dan een mitswa, uitgevoerd met verkeerde intentie (Nazier 23b).

Uiteraard is dit idee van gerechtvaardigde zonde gevaarlijk gebied. Alle soorten mensen rechtvaardigen hun zonden, zonder zo ver te gaan om zichzelf ervan te overtuigen dat ze in werkelijkheid een mitswa doen. Volgens onze Wijzen zijn de voorwaarden, die nodig zijn om te kwalificeren als een zonde, verricht ter wille van de hemel, tweeledig:

1. De bedoeling moet zijn om het gehele Joodse volk te redden.
2. Er mag geen persoonlijk gewin of genot bij betrokken zijn.

(Andere commentaren voegen een derde voorwaarde toe – namelijk dat een profeet, een rabbijn of een rechter de opdracht moet hebben gegeven om die bepaalde zonde te doen.) Esther voldeed aan alle voorwaarden.

Toen ze besloot te doen wat ze ging doen, wist Esther niet hoe het zou uitpakken. Ze voerde een ongelooflijke daad van *Chesed* "liefdevolle vriendelijkheid" uit met heel haar hart en ziel. Misschien past dit in het thema van de parasja van deze week:

„*Het was goedheid die Ik verlangde, en geen offers*”. (Hosea 6:6)

Als Esther voor de weg van martelaarschap had gekozen, dan zou het de verkeerde les hebben geleerd. G-d wil niet onze offers en heeft ze ook niet nodig. In plaats daarvan, leert Esther een andere les: het idee dat goedheid belangrijker is dan een offer, en dat een zuivere geest de kern van de dienst van G-d is. Esthers zuivere geest, in combinatie met haar liefde voor G-d, redde het Joodse volk van vernietiging.

Liefde en inkeer

De Talmoed leert dat berouw ingegeven door de liefde van G-d zo diep is dat het een zonde kan transformeren in een mitswa. Misschien is een „zonde uitgevoerd omwille van de Hemel” een andere uitdrukking van hetzelfde idee.

De Zohar leert dat Jom Kippoer „een dag als Poerim” is, een woordspeling op Jom Kippoer dat ook „Jom Kippoeriem” wordt genoemd. De vergelijking lijkt duister, nu ze tegenwoordig schijnbaar zo verschillend gepraktiseerd worden, zowel in de praktijk als wat betreft de externe en interne stemming.

Kabbalistische bronnen verbinden Jom Kippoer en Poeriem met de twee aspecten van berouw. Jom Kippoer is doortrokken van angst voor G-d, een soort van bekering, die weliswaar heel effectief is, maar niet het hoogste niveau van de religieuze ervaring bereikt. Liefde voor G-d overtreft de vrees voor G-d, en Poeriem vertegenwoordigt de vreugde van de liefde voor G-d en het idee van berouw, geboren uit liefde.

De basis van deze leer komt van Esther, wier liefde zo diep was dat ze bereid was alles op te offeren. Dit is de vreugde die we zoeken op Poeriem.

In zekere zin biedt Jom Kippoer ons een eenvoudigere manier om G-d te bereiken. Angst voor G-d is relatief eenvoudig te bereiken. Maar de dienst van Poeriem - om G-d te bereiken via de liefde - is de werkelijke dienst van G-d.

Pas nadat Esther ons leerde hoe lief te hebben - na ons geleerd te hebben hoe men goed moet zijn voor anderen - kon de Tempel worden herbouwd. Nu begrijpen we waarom de Tweede Tempel, gebouwd op een fundament van de goedheid van Esther, niet zou kunnen bestaan in een tijd van ongegronde haat.

Mordechai en Esther hebben geprobeerd om het Joodse volk liefde te onderwijzen, vriendelijkheid en broederschap, door de instelling van de Poeriem voorschriften van het geven van geschenken – ieder aan zijn/haar vriend/in.

De Talmoed lering dat in de toekomst, wanneer alle andere feestdagen zijn vergeten, Poeriem zal blijven bestaan, krijgt nieuwe betekenis in het licht van de boodschap van liefde. Poeriem is de feestdag die het verborgene, de essentie van het Jodendom, onthult: de liefde voor G-d en de liefde voor de medemens.

Dit artikel kan ook gelezen worden op: <http://www.aish.com/tp/i/moha/48939257.html> in het Engels.

Copyright © 1995 - 2010 Aish.com -- <http://www.aish.com>

Met toestemming overgenomen en vertaald naar het Nederlands

Wie is rechtvaardig?

Iemand die alle onrechtvaardigheden voor G-d probeert te rechtvaardigen.

Rabbi Levi Jitschak van Berditchev

Inzicht in parasjat Zachor

Oorlog

Door Yanki Tauber, Chabad.org

Je naaste lief te hebben als jezelf, zegt de Talmoed, is de hele Tora; de rest is commentaar. „Er bestaat geen dienst als de dienst van liefde,” verklaart de Zohar. „Vrede – Sjalom” is niet alleen maar een woord, zegt een andere Talmoedische uitspraak – het is de naam van G-d; inderdaad, „de Tora was alleen gegeven om vrede te maken in de wereld.” Om nog eens de Talmoed te citeren: „Drie eigenschappen kenmerkt het volk Israël: zij zijn meelevend, verlegen en charitatief;” wanneer iemand deze eigenschappen mist, dan mogen wij twijfelen aan zijn Jood-zijn. Zelfs al zijn wij gedwongen, als samenleving, om misdadigers te straffen of om oorlogen te voeren, dan doen wij dat met tegenzin, zonder hartstocht, en zeker zonder haat.

Liefde is het kenmerk van Jodendom. Sommigen beweren zelfs dat wij dat woord aan de wereld geleerd hebben.

Deze Sjabbat echter staan wij in onze synagogen en luisteren naar de Tora-voorlezing, die ons vertelt dat wij moeten haten. Eenmaal per jaar, op de Sjabbat voor Poeriem, openen wij onze Tora-rol voor een speciale voorlezing uit *Zachor* (Deuteronomium 25:17-19). „Gedenk wat Amalek jou gedaan heeft...” lezen wij. „Wis het aandenken aan Amalek uit vanonder de hemel; vergeet het niet!”

Amalek was niet het enige volk dat ons aanviel; in de loop van ons 4.000 jarig bestaan waren er vele volken die hetzelfde deden, en erger. Maar toch wordt Amalek uitgekozen als het prototype van het kwaad. Er was geen rationele reden voor Amaleks aanval op ons, geen begrijpelijk voordeel te behalen door dat te doen. Amalek haat eenvoudig goedheid en tracht alles dat in G-ds wereld bloeit te vernietigen.

Ja, wij worden aangemoedigd om al G-ds schepselen en scheppingen lief te hebben, met inbegrip van de minder liefhartigen onder ons. Maar wanneer pure haat zijn kop opsteekt, moet het vernietigd worden. Want wanneer je de wereld van G-d liefhebt, voedt je liefde niet aan de krachten die het willen vernietigen.

In de woorden van onze geleerden: „Wie barmhartig is voor de wreedaard, eindigt wreed te zijn tegen de barmhartige.”

Sjosjanat Ja'akov

Waarom zeggen we „Sjosjanat Ja'akov” na het lezen van de Megilla, en niet Sjosjana Avraham of Jitschak?

De Korban Oni legt uit dat Ja'akov davende voor de val van Esav, toen hij tegen Hasjem zei: *Hatsileini na mi-jad Esav*” (de beginletters van de eerste drie woorden spellen het woord Haman in het Hebreeuws). En, voegt hij daaraan toe, als de Tora schrijft dat Ja'akov zijn boodschappers opdracht gaf te zeggen: „*gam et hasjenie, gam het hasjeliesjie, gam et kol haholchiem ararav*”, dan staan de drie keer *gam* (*gimmel-mem*) voor de drie redders: Goël Mosjé, Goël Mordechai en Goël Mosjiach.

MISJNA VAN DE WEEK

TRAKTAAT DEMAI – HOOFDSTUK 1

Met het commentaar van Rabbiu Ovadia uit Bertinoro (RAV)

Demai 1:2

הַדְּמַאי אֵין לוֹ חֵמֶשׁ, וְאֵין לוֹ בְּעוֹר, וְנֶאֱכָל לְאוֹנָן, וְנִכְנָס לִירוּשָׁלַיִם וְיוֹצֵא, וּמֵאֲבָדִין אֶת מְעוֹטוֹ בְּדַרְכָּיִם, וְנוֹתְנוֹ לְעַם הָאָרֶץ, וְיֵאָכֵל כְּנֶגְדּוֹ, וּמִחֻלָּלִים אוֹתוֹ כְּסָף עַל כְּסָף, נִחֲשֶׁת עַל נִחֲשֶׁת, כְּסָף עַל נִחֲשֶׁת, וְנִחֲשֶׁת עַל הַפְּרוֹת, וּבִלְבַד שִׁיחֹזֵר וְיִפְדֶּה אֶת הַפְּרוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, יַעֲלֶה הַפְּרוֹת וְיֵאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם:

Demai¹ heeft geen vijfde² en het hoeft niet te worden ontruimd³ en het mag gegeten worden door een *oneen*⁴

Aantekeningen

1. Zoals in de inleiding tot dit traktaat reeds vermeld werd, moet men, volgens een decreet van Rabbi Jochanan de Hoge Priester *ma'aserot* afscheiden van *demai* wegens de twijfel of de *am haärets* dat al gedaan heeft of niet. Voor *maäserot* gelden allerlei voorschriften, die echter niet allemaal gelden voor *maäser* dat is afgescheiden van *demai*, omdat tenslotte dit decreet ingesteld werd uit twijfel en de Geleerden soepel wilden zijn met dit voorschrift.

Deze misjna gaat over de voorschriften die wel gelden voor *maäser* van *tewel* maar niet voor *maäser* van *demai*.

en mag Jeruzalem worden binnengebracht en er uit worden genomen⁵ en men mag een kleine hoeveelheid op de weg achterlaten⁶ en men mag het aan een *am haärets*⁷ geven en hij eet de tegenwaarde ervan⁸. Men mag het ruilen, zilver voor zilver,⁹ koper voor koper, zilver voor koper¹⁰ en koper voor vruchten¹¹, mits men de vruchten inlost voor geld¹². Dit zijn de woorden van Rabbi Meïr, maar de Geleerden zeggen: men neemt de vruchten mee op naar Jeruzalem en eet ze daar.

Aantekeningen

2. **Demai heeft geen vijfde** – [Wanneer iemand zijn eigen *maäser sjeni* lost om het geld mee te nemen naar Jeruzalem, in plaats van de *maäser* zelf mee te nemen, dan moet hij daar een vijfde aan toevoegen, dat wil zeggen: een kwart van de waarde zal een vijfde deel zijn van het nieuwe totaal (een zogenaamd extern vijfde), dus als de waarde van de *maäser* vier *sela* is, moet hij er één *sela* aan toevoegen en hij neemt dus vijf *sela* mee naar Jeruzalem, koopt er daar eten voor en eet dat daar op.] Wie *maäser sjeni* van demai lost, hoeft er geen vijfde aan toe te voegen, omdat de meeste platte landers wel vertienden en de kern [van het tiende] dat ook volgens Tora beslissen is, moet ook afgescheiden worden volgens de Rabbijnen [bij demai], maar het vijfde is niet belemmerend volgens Tora [d.w.z.: wanneer men geen vijfde heeft toegevoegd, heeft men toch *maäser sjeni* afgescheiden en dus waren de Rabbijnen daar soepel mee bij demai] (RAV).
3. **Het hoeft niet te worden ontruimd** – Aan het eind van [ieder] derde jaar [d.w.z. aan het begin van het vierde en zevende jaar van de zevenjarige *sjemita*-cyclus] is men verplicht *maäserot* [en *troemot* die men nog in huis heeft] weg te ruimen [de *troema* en de *troemot maäser* geeft men aan een *kohen*, *maäser risjon* aan een Leviet en *maäser ani* aan een arme. *Maäser sjeni* moet vernietigd worden], zoals er geschreven staat in *Dewariem* 26:12-13: „En wanneer je het gehele tiende van de opbrengst vertiend hebt in het derde jaar... dan zul je zeggen voor je G-d: „Ik heb het heilige weggeruimd uit mijn huis...” Maar de geleerden hebben dat niet voor *demai* voorgeschreven (RAV).
4. **En het mag gegeten worden door een oneen** – [Iemand van wie een nauwe bloedverwant gestorven is, waarvoor hij verplicht is te rouwen, wordt tot de avond na de begrafenis een *oneen* [rouwende, treurende] genoemd.] Een *oneen* mag geen *maäser sjeni* eten, zoals er geschreven staat (*Dewariem* 26:14): „Ik heb in mijn rouw er niet van gegeten.” Maar de geleerden hebben dit niet verboden voor *maäser* van *demai* (RAV).
5. **Het mag worden meegenomen naar Jeruzalem en er worden uitgenomen** – Wanneer *maäser sjeni* eenmaal Jeruzalem is binnengebracht, mag het er niet meer worden uitgenomen, want de muren van de stad hebben het als het ware geabsorbeerd [en het zo heilig gemaakt]. En ook wat gelost is moet in Jeruzalem worden gebruikt en mag er niet uit. Maar voor *demai* geldt dat niet (RAV).
6. **Men mag een kleine hoeveelheid ervan op de weg achterlaten** – [Niets van *maäser sjeni* mag men onderweg naar Jeruzalem achterlaten. Alles, of de geldelijke tegenwaarde ervan moet naar Jeruzalem gebracht worden (*Rambam*, *Hilchot Maäser sjeni*).] Wanneer men *maäser sjeni* van *demai* bij zich heeft onderweg [naar Jeruzalem] en men bevindt zich op een plaats waar groepen wilde dieren of rovers rondzwerven, dan mag men van zijn *maäser sjeni* achterlaten, zelfs al kan men slecht eens beetje ervan zonder moeite en zonder verlies meenemen. En de *Rambam* verklaart dat als men met *maäser sjeni* van *demai* op weg is naar Jeruzalem en men verliest daar iets van, dan heeft men niets te vrezen, in tegenstelling tot zekere *maäser sjeni* of het geld daarvoor, dat men in zijn geheel [naar Jeruzalem] moet brengen en waarvan men niets mag verliezen (RAV).
7. **Men mag het aan een am haärets geven** – Om het in Jeruzalem op te eten, ondanks dat wij hem ervan verdenken dat hij het in onreinheid opeet, hetgeen niet mag bij zekere *tewel*, dat men niet aan een *am haärets* mag geven, omdat die er niet voor oppast om het in reinheid op te eten (RAV).
8. **En hij eet de tegenwaarde ervan** – De tegenwaarde van wat hij aan de *am haärets* gegeven heeft, neemt hij van wat hij nog bezit en dat eet hij op in de rituele reinheid die vereist is voor het eten van *maäser sjeni* in Jeruzalem (RAV).
9. **Men mag het ruilen, zilver voor zilver** – Wanneer iemand zilvergeld heeft van *maäser sjeni* van *demai* [dat hij gelost heeft], dat hij nodig heeft, dan mag hij dat omwisselen voor ongeheiligd geld [zodat het losgeld van de *maäser sjeni* profaan wordt en de heiligheid daarvan op het nieuwe geld overgaat], iets dat verboden is bij zekere *tewel*, waar het niet is toegestaan om [geheiligd] zilvergeld te ruilen voor ander zilvergeld, behalve *sela*-munten van twee verschillende koninkrijken, die mag men wel met elkaar verwisselen, wanneer de tweede muntsoort meer waarde heeft, maar niet met munten van hetzelfde koninkrijk, want dat is niet de manier waarop men iets ontheiligt, maar bij *demai* is het toegestaan (RAV).
10. **Zilver voor koper** – [Men mag zilvergeld ruilen voor kopergeld.] Maar dat mag niet van zekere *tewel* (RAV). Men mag ook geen koper losgeld van *wadai* voor ander kopergeld ruilen. Maar wanneer het toch gebeurd is, is de ruil geldig en de heiligheid is overgegaan op het wisselgeld.
11. **En koper voor fruit** – Men mag buiten Jeruzalem geen fruit kopen van *maäser sjeni*-losgeld. Wie dat toch doet moet het fruit meenemen naar Jeruzalem en het daar opeten. Dit mag wel met losgeld van *demai*.
12. **Mits men het fruit lost voor geld** – Wij leren: „Men mag [kopergeld ruilen voor fruit] en het fruit weer ruilen voor geld”, en wij leren niet: „Mits...” Dat wil zeggen: hij mag het fruit nogmaals lossen als hij dat wil. Dat zijn de woorden van Rabbi Meïr. Maar de geleerden zeggen: hij mag het niet nogmaals lossen, maar hij moet het fruit meenemen naar Jeruzalem [en daar mag hij het ook niet meer lossen]. De halacha is volgens de Rabbijnen (RAV). [Dus wie van zijn *maäser*-losgeld fruit gekocht heeft, mag dat fruit niet opnieuw lossen, zelfs niet als dat aanvankelijk zijn bedoeling was toen hij het fruit kocht. Dat is de mening van de geleerden. Volgens Rabbi Meïr mag het fruit dat hij met het losgeld gekocht had wel opnieuw lossen, wanneer dat bij de aankoop van het fruit zijn bedoeling was, maar als het zijn bedoeling was om het fruit mee naar Jeruzalem te nemen, mag hij het niet meer lossen. De halacha is echter niet volgens Rabbi Meïr maar volgens de Geleerden.]

Vit de Babylonische Talmoed

De voornaamste onderwerpen van Traktaat Sjabbat Daf 31

Daf 31a

Het geduld van Hillel

Een Baraita vertelt: Men moet altijd net zo nederig zijn als Hillel en niet zo opvliegend als Sjammai.

Een man had een weddenschap met zijn vriend voor 400 zoes, dat hij Hillel zou kunnen kwaad maken. Het was vrijdagmiddag en Hillel waste zijn haar. De man kwam langs het huis van Hillel en riep: „Wie is hier Hillel?” Hillel deed een kamerjas aan en kwam naar buiten, en vroeg: „Wat kan ik voor je doen?”

De man vroeg: „Waarom hebben mensen uit Bavel een rond hoofd?”

Hillel, die uit Bavel kwam, antwoordde: „Dat komt omdat de vroedvrouwen in Bavel ongeschoold zijn.”

De man wachtte tot Hillel weer begonnen was zijn haar te wassen, liep weer langs het huis van Hillel en riep: „Wie is hier Hillel?” Hillel deed een kamerjas aan en kwam naar buiten, en vroeg: „Wat kan ik voor je doen?”

De man vroeg: „Waarom hebben mensen uit Tarmoed ronde ogen?” Hillel antwoordde: „Dat is om hun ogen tegen zand te beschermen, want zij wonen in een zandwoestijn.”

De man wachtte weer een poos en riep weer: „Wie is hier Hillel?” Hillel deed een kamerjas aan en kwam naar buiten, en vroeg: „Wat kan ik voor je doen?”

De man vroeg: „Waarom hebben Afrikaanders witte voeten?”

Hillel antwoordde: „Omdat zij tussen de moerassen wonen.”

De man zei daarop: „Ik heb nog veel meer vragen, maar ik denk dat u dan boos wordt.” Hillel antwoordde: „Vraag wat je wil.”

De man vroeg: „Bent u Hillel, de president van Israël? Door u heb ik 400 zoez verloren.” Hillel antwoordde: „Beter dat jij 400 zoez verliest, dan dat Hillel zijn geduld verliest.”

Een proseliet die alleen de geschreven Tora wilde leren

Een *nochri* [niet-Jood] kwam eens bij Sjammai en vroeg hem: „Hoeveel Tora's hebben jullie Joden?”

Sjammai antwoordde: „Twee, de schriftelijke Tora en de mondelinge Tora.”

De *nochri* zei: „De mondelinge Tora geloof ik niet. Ik wil Jood worden, maar ik wil dat u mij alleen de schriftelijke Tora leert.”

Daarop zond Sjammai hem weg.

De *nochri* ging naar Hillel en vroeg hem hetzelfde. Hillel accepteerde hem [want Hillel ging er vanuit dat de *nochri* de mondelinge leer alleen maar verwierp uit onwetendheid en mettertijd die wel zou accepteren.]

De eerste dag leerde Hillel hem de letters *alef*, *beit* en *gimmel*. De volgende dag draaide hij echter de volgorde om. De proseliet protesteerde: „Gisteren zei u wat anders.” Hillel antwoordde: „Zoals je op mij vertrouwt voor het alfabet, vertrouw zo ook op mij voor de mondelinge leer.”

De Tora op één been

Een andere keer kwam een *nochri* naar Sjammai en vroeg hem de hele Tora te leren, terwijl hij op één been stond. Sjammai stuurde hem weg. Daarop ging hij naar Hillel en vroeg hetzelfde: „Leer mij de hele Tora, terwijl ik op één been sta.” Hillel antwoordde: „Dat wat jij haat, doe dat je naaste niet aan. Dit is de hele Tora, de rest is daar verklaringen op. Ga heen en leer dat.”

De *nochri* die Kohen Gadol wilde worden

Een *nochri* kwam langs een school, waar hij de leraar aan de kinderen hoorde uitleggen over de schitterende kleren van de Kohen Gadol. De *nochri* besloot dat hij Kohen Gadol wilde worden.

De *nochri* ging naar Sjammai en zei: „Ik wil dat je me Jood maakt want ik wil Kohen Gadol, worden.” Sjammai joeg hem kwaad weg.

De *nochri* ging vervolgens naar Hillel en vroeg hem hetzelfde.

Hillel accepteerde hem en begon hem te leren en vertelde hem dat alleen iemand die begrip heeft van het koningschap, Kohen Gadol kan worden. Hij gaf de *nochri* opdracht eerst over het koningschap te leren.

De *nochri* ging heen en leerde. Toen hij de *pasoek* [Bamidbar 3:10]: „... en de vreemde die nadert, zal gedood worden” tegenkwam, ging hij nadenken. [De *pasoek* zegt dat een niet-kohen geen dienst mag doen in het Heiligdom]. Hij vroeg aan Hillel: „Wie is die vreemde?” Hillel antwoordde: „Dat geldt zelfs voor Koning David.”

De *nochri* dacht: als het geldt voor de leden van een volk, die G-d „Mijn eerstgeboren zonen, Israël” noemt

[*Sjemot* 4:22], hoeveel te meer geldt dat dan voor mij. En hij begreep dat hij geen Kohen Gadol kon worden. De Nochri ging naar Sjammai terug en zei: „Waarom heb je me weggestuurd en niet geleerd waarom ik geen Kohen Gadol kan worden?” Hij ging daarop terug naar Hillel, die hem tot het Jodendom bekeerde. Enige tijd later ontmoetten de drie proselieten elkaar en vertelden elkaar hun ervaringen met Sjammai en Hillel. Zij verklaarden: „De strengheid van Sjammai had ons bijna van de wereld [van ware toewijding aan Hasjem, of van de Komende Wereld] verbannen. Dankzij het geduld van Hillel zijn wij onder de vleugels van de *Sjechina* gekomen.

De vrees voor Hasjem is de hoofdzaak

De Gemara analyseert een vers uit Jesjahoe [33:6]: „De standvastigheid van je tijd en de kracht van de redding is de wijsheid en kennis, maar de vrees voor Hasjem in de opslagplaats.” De Gemara verklaart dat ieder van die woorden één van de zes hoofdafdelingen van de Misjna symboliseert. Dat wil zeggen, dat men de hele Misjna kan geleerd hebben, maar dat alleen de vrees voor Hasjem het belangrijkste is en tot het doel leidt.

Na de dood zal de Hemelse Rechtbank iedereen vragen: „Heb je eerlijk zaken gedaan? Heb je vaste tijden gesteld voor Tora-studie? Heb je je voortgeplant? Heb je gewacht op de masjiach?” Maar dat alles heeft slechts beperkte betekenis. Het belangrijkste is de vrees voor Hasjem, zoals er geschreven staat [*Devariem* 10:12]: „En nu, Israëel, wat vraagt G-d van je dan alleen om Hasjem je God te vrezen.”

Daf 31b

Wees niet al te slecht

Wat betekent het vers [*Prediker* 7:17]: „Wees niet zeer slecht.”? Mag men wel een beetje slecht zijn? Het betekent dat wie knoflook gegeten heeft [en zijn adem stinkt], die moet niet nog een knoflook eten. [Dat wil zeggen, wie een overtreding begaan heeft, moet niet denken dat hij nu wel nog meer overtredingen kan begaan, maar dat hij het niveau van vroomheid, dat hij bereikt heeft, moet trachten te handhaven.

Melacha die met een ander doel gedaan wordt

De Misjna brengt een *machloket* over de vraag of iedere reden, waarvoor men vuur op Sjabbat dooft, als *melacha* beschouwd wordt, die door Tora verboden is [de mening van Rabbi Jehoeda], of is alleen het doven van een kaars, om de pit te verkolen verboden, maar is doven om andere redenen, zoals om de olie te sparen, om geen hinder van het licht te hebben, geen melacha die door Tora verboden is, maar alleen door de Rabbijnen verboden [de mening van R. Sjim'on].

Rabbi José zegt dat wie het vuur dooft om de pit, de olie of de lamp te sparen, strafbaar is volgens Tora.

Wiens mening volgt Rabbi José?

R. Jochanan zegt R. José gaat volgens R. Sjim'on, want een pit is anders: een pit moet, voordat hij wordt aangestoken, geschroeid worden, om beter te branden op Sjabbat. Dus als men vóór Sjabbat de lamp heeft aangestoken aan een niet voorgeschroaide pit en men dooft dan op Sjabbat de lamp, om zo een geschroaide pit te verkrijgen, die de volgende keer beter brandt, dan heeft men iets constructiefs gedaan, hetgeen door Tora verboden is.

Misjna

Wegens drie overtredingen sterven vrouwen in het kraambed: omdat zij de voorschriften voor *nidda*, *challa* en het aansteken van de Sjabbat-lamp niet zorgvuldig in acht hebben genomen.

De Gemara verklaart: Zij heeft met haar baarmoeder de wetten van G-d veronachtzaamd, en wordt nu, daar in de baarmoeder voor gestraft.

Hilchot Poeriem

Kitsoer Sjoelchan Aroech

HOOFDSTUK 142: Het versturen van geschenken aan vrienden en giften aan armen en de feestmaaltijd.

1. Iedereen is verplicht naar minstens één persoon twee geschenken – „*misjloach manot*” te sturen¹, want er staat geschreven [*Esther* 9:22]: „Het zenden van geschenken van ieder aan zijn naaste”. Dat wil zeggen dat men twee geschenken naar iemand anders moet sturen. En ieder die geschenken naar vele vrienden stuurt, is prijzenswaardig. In ieder geval is het beter om veel *matanot laëvjoniem* – geschenken naar armen – te sturen

1. Waarschijnlijk is het beter om het te laten sturen door een boodschapper (*M.B.* 695:18).

dan om veel uit te geven aan de feestmaaltijd of het zenden van geschenken aan vrienden, want er is geen vreugde zo groot en mooi voor de Eeuwige dan om het hart van de armen en de wezen en de weduwen te verblijden. En wie het hart van de minder bedeeden verblijdt, is vergelijkbaar met de *Sjechina*, want er staat geschreven [*Jesjahoe* 57:16]: „Om de levenslust van de onaanzienlijken op te monteren en de gebroken harten te doen opleven”.

2. Alleen wat eetbaar is, zonder dat men er nog iets aan hoeft voor te bereiden, heet [in dit verband] „geschenken”. Dus bijvoorbeeld gekookt of gebraden vlees of vis, maar niet rauw, of allerlei snoep of vruchten of wijn of honing e.d.²

3. Iedereen, zelfs een arme Jood die van tsaddaka leeft, is verplicht om tenminste twee dingen aan twee armen te geven, d.w.z. één geschenk aan elk, want er staat geschreven [Esther 9:22]: „En geschenken aan armen. Men moet niet zo precies zijn wanneer men geld geeft aan de armen op Poeriem, maar men moet geven aan ieder die zijn hand uitsteekt. Wie woont in een plaats waar geen armen zijn, zet zijn geld opzij, totdat de armen zich tot hem wenden of hij zendt het hun toe.

4. Ook vrouwen hebben de verplichting om geschenken te geven aan vrienden en armen. *Misjloach manot* stuurt een vrouw aan een andere vrouw en een man geeft het aan een andere man. Maar geschenken voor armen kan een vrouw ook aan een man of omgekeerd geven. Sommige vrouwen verlaten zich op hun man, dat hij ook voor haar stuurt, maar dat is niet goed en men moet hierin nauwkeurig zijn [zij moeten zelf geven].

5. Men is verplicht op Poeriem te eten en te drinken en vrolijk te zijn.³ Ook op de avond van de veertiende moet men feest vieren en maakt men een iets grotere maaltijd. Als Poeriem op *motsaei Sjabbat* valt, waarbij men op Sjabbat de derde maaltijd moet gebruiken, dan eet men daarbij iets minder⁴, zodat men wat ruimte overlaat voor de avondmaaltijd van Poeriem. Maar hoe dan ook, met de avondmaaltijd heeft men nog niet voldaan aan zijn verplichtingen want de hoofdmaaltijd voor Poeriem gebruikt men overdag, want er staat geschreven [Esther 9:22]: „feestdagen”.

Men steekt bij de maaltijd overdag kaarsen aan zoals op Jom Tov. Ook op de avond van de 15de moet men een beetje feestvieren.

Ook de geschenken voor vrienden en armen geeft men overdag. En omdat dit veel tijd in beslag neemt, stelt men de feestmaaltijd uit tot in de namiddag. Men dawwent mincha vroeg in de middag [*mincha gédolla*] en houdt de maaltijd daarna. Men moet ervoor zorgen dat het grootste deel van de maaltijd overdag gehouden wordt. Wanneer Poeriem op vrijdag valt, houdt men de feest maaltijd 's ochtends, wegens de eerbied voor Sjabbat.

Het is goed om zich wat met Tora bezig te houden voordat men zich aan de maaltijd zet; dit vindt een aanwijzing in: „De Joden hadden licht...” [Esther 8: 16], hetgeen in traktaat Meğilla 16b wordt verklaard met: Licht, dat is Tora.

Sommigen menen dat men allerlei zaden moet eten op Poeriem, ter herinnering aan de zaden die Daniël en zijn collega's aten in Babylonië, en ook ter herinnering aan de zaden die Esther at, zoals er geschreven staat [Esther 2:9] „En hij veranderde haar en haar meisjes ten goede”, hetgeen de Gemara [in Meğilla 13a] verklaart met dat hij haar zaden te eten gaf.

Aantekeningen

2. Eén soort voedsel en één soort drinken is voldoende (*M.B.* 695:20).

3. Het is het beste wanneer men Poeriem viert men familie en vrienden, want men kan niet echt goed vrolijk zijn wanneer men alleen is. Maar het moet wel een blijdschap zijn over Tora (*M.B.* 695:9).

4. De *Misjna Beroera* (695:3) schrijft daarentegen: „Ook wanneer Poeriem op *motsaei Sjabbat* valt en men dus een uitgebreide derde maaltijd gegeten heeft op Sjabbat, dan moet men toch 's avonds iets meer eten dan gewoonlijk ter ere van Poeriem. Maar dit avondmaal hoeft niet zo uitgebreid te zijn als die welke men de volgende dag houdt want die maaltijd moet extra uitgebreid zijn.

Vrolijk
Pueriem

Lea & Zwi
Goldberg